

Приручник за израду и спровођење стратегије интернационализације у средњем образовању

НАЦИОНАЛНИ
ТИМ ЗА ПОДРШКУ
ПРОЈЕКТИМА
МОБИЛНОСТИ
У СТРУЧНОМ
ОБРАЗОВАЊУ

Импресум

Аутори:

Радован Живковић, Министарство просвете
Марија Крнета, Министарство просвете
Снежана Парезановић-Ристић, Министарство просвете
Зорица Ђоковић, Техничка школа „Дрво-арт”
Вера Петровић, Средња медицинска школа
са домом ученика „Сестре Нинковић”
Оливера Раденковић, Електротехничка школа
„Мија Станимировић”
Мелита Даниловић, Средња економска школа Сомбор
Иван Милош, Пољопривредна школа
са домом ученика „Соња Маринковић”,
Горан Станковић, Техничка школа Зајечар

Тираж: 600 примерака

Лектура: Соња Радојевић Секуловић

Издавач: Фондација Темпус

Садржај

1. Увод	4
2. Појам и значај интернационализације	5
2.1. Интернационализација и програм Еразмус+	5
3. Кораци у развоју стратегије интернационализације	7
3.1. Анализа капацитета установе и контекста у којем функционише	8
3.2. Мапирање претходних активности из области интернационализације	8
3.3. Дефинисање визије школе у домену интернационализације	9
3.4. Формулисање специфичних стратешких циљева	9
4. Спровођење стратегије интернационализације	10
4.1. Одређивање лица задужених за спровођење стратегије интернационализације	10
4.2. Усвајање акционог плана	11
4.3. Проналажење партнера	12
4.4. Смернице за спровођење одлазних мобилности	13
4.4.1 Припреме	13
4.4.2 Мобилност	19
4.4.3 Спровођење	19
4.4.4 Ширење резултата пројекта (дисеминација)	19
4.4.5 Извештавање	20
4.5. Смернице за спровођење долазних мобилности	21
4.5.1 План посете и програм мобилности	22
4.5.2 Логистичке припреме	23
4.5.3 Уговор о учењу	23
4.5.4 <i>Europass</i> документ о мобилности	24
4.5.5 Ширење резултата пројекта (дисеминација)	24
4.5.6 Извештавање	24
4.6. Улога и дужности наставника у пратњи и ментора приликом спровођења пројекта мобилности	25
5. Примери из праксе, додатне информације и смернице	29
5.1. Пројекти мобилности у оквиру програма Еразмус+ - примери добре праксе	29
5.1.1 Техничка школа „Дрво-арт“, Београд	29
5.1.2 Електротехничка школа „Мија Станимировић“, Ниш	31
5.1.3 Пољопривредна школа са домом ученика „Соња Маринковић“, Пожаревац	32
5.1.4 Пожаревачка гимназија, Пожаревац	33
5.2. Пројекат мобилности у оквиру програма Еразмус+ - пример лоше праксе	34
5.3. Смернице за признавање исхода учења остварених током мобилности	35
5.3.1 Предлог за признавање исхода учења средњег стручног образовања остварених током мобилности	36
5.3.2 Предлог за признавање исхода учења општег средњег - гимназијског образовања оствареног током мобилности	43
5.4. Корисни алати и приступи	45
5.5. Додатни савети	45
6. Закључак	46
7. Извори	47

1. Увод

Приручник за израду и спровођење стратегије интернационализације у средњем образовању намењен је првенствено средњим школама на територији Републике Србије које планирају да у свој редовни рад уведу активности међународног карактера. Осим њих, могу да га користе и друге образовне установе.

Приручник пружа смернице за израду и спровођење стратегије интернационализације. У њему су дате основне информације о програму Еразмус+, програму Европске уније који даје највећи допринос интернационализацији у образовању у Европи, а у коме учествује и Република Србија, примери добре и лоше праксе у школама које су биле укључене, као и додатне препоруке како да у раду своје установе спроводе активности међународног карактера.

2. Појам и значај интернационализације

Интернационализација у образовању подразумева увођење међународних активности у редован рад установа. То је процес који омогућава повезивање институција, размену добрих пракси, искустава и заједнички рад на унапређењу свих укључених установа, ученика и запослених. Интернационализацијом се омогућава холистички приступ образовању и обукама како би се створио европски простор који користи свим ученицима, наставницима и установама.

Интернационализација је двосмеран процес. Она се, са једне стране, састоји у сазнавању и добровољном прихватању туђих вредности, стандарда и достигнућа, а с друге стране, у представљању сопственог система вредности и резултата и у стварању услова да они буду препознати и прихваћени у иностранству.

Стицање различитих квалификација како ученика тако и запослених, затим развој курикулума, садржаја и метода наставе су посебно важни аспекти који треба да се развијају и планирају кроз активности интернационализације. Поред тога, процес интернационализације би требало да укључује способност рада у мултикултурном радном окружењу, развој језичких вештина и да омогући ученицима и запосленима да стекну трансверзалне вештине које су важне за будућност и неопходне као одговор на процес глобализације.

Школе у чијем раду је изражена међународна компонента имају увид у образовне трендове и процесе који су актуелни у другим земљама. На основу тога добијају јаснију слику о квалитету образовања које пружају, те могу у свом раду да спроводе нове методе и процесе које су преузели из других земаља или да их прилагоде околностима. Крајњи резултат су школе које обезбеђују стицање квалификација које су тражене на тржишту рада.

2.1. Интернационализација и програм Еразмус+

Еразмус+ је највећи програм Европске уније који финансира пројекте мобилности и сарадње у области образовања, обука, младих и спорта.

Општи циљ Програма је да, путем целоживотног учења, подржи образовни, професионални и лични развој појединаца у области образовања, обука, омладине и спорта.

Школама из Србије омогућено је да путем Програма успоставе партнерства са образовним установама и компанијама из земаља чланица Европске уније, као и тзв. трећим земљама придруженим Програму, у које, поред наше земље, спадају Исланд, Норвешка, Лихтенштајн, Северна Македонија и Турска. У оквиру Програма, наставно и ненаставно особље има могућност за учешће у широком спектру активности које треба да допринесу њиховом професионалном развоју, док за ученике могу да се организују праксе у иностранству и учешће на међународним такмичењима у вештинама.

Најзаступљенији пример активности који се спроводи у Еразмус+ пројектима јесте **мобилност** запослених и ученика. Термин *мобилност* у контексту интернационализације у образовању подразумева одлазак наставног и ненаставног особља и ученика у иностранство, у неку другу школу или другу врсту организације у којој се стиче образовање или спроводе обуке на одређени период. Учење се углавном остварује путем активности као што су посматрање на радном месту и држање наставе (за запослене) и похађање наставе или обука (за ученике). До сада је дат опис одлазних мобилности, али оне могу да буду и долазне, тј. школа може да прима наставно и ненаставно особље и ученике из установа из других земаља, што представља прилику за стицање нових искустава. У четвртом поглављу *Приручника* дате су смернице за спровођење долазних и одлазних мобилности, а у петом примери добре и лоше праксе међу пројектима ове врсте у програму Еразмус+.

Међутим, слање запослених и ученика на мобилност није једини начин да рад школе поприми међународну димензију путем Програма.

Пројекти сарадње за иновације и размене добрих пракси омогућавају образовним установама из више земаља да се удруже ради постизања неког заједничког циља. Дobar пример оваквог пројекта била би група средњих стручних школа из неколико земаља које имају сличне образовне профиле, а које се удружују како би упоредиле методологије које се примењују у настави неког стручног предмета, размотриле резултате које те методологије дају и, на основу тога, осмислиле начине да се оне унапреде или креирају нове.

Учешће ученика и наставника на **међународним такмичењима** у вештинама још један је начин да се, учешћем у Програму, резултати које нуди домаћи образовни систем упореде са страним. Такви догађаји су и прилика за успостављање контаката са колегама из иностранства, из чега касније могу да произађу други облици сарадње.

Наведене активности и програм Еразмус+ нису једине могућности да у рад своје школе уведете међународну компоненту, мада је учешће у Програму препоручено због његове распрострањености и прилика које пружа. Неки подухвати не морају испрва да подразумевају директну сарадњу са установама и појединцима из других земаља. Подршка запосленима у **стицању међународних компетенција**, као што је познавање страних језика и култура, може да буде предуслов за спровођење других активности, попут формирања партнерстава са установама и организацијама из иностранства.

У остале активности интернационализације спада и **држање наставе** из одређених предмета **на страном језику** (тзв. *CLIL* модел), спровођење **виртуелних мобилности** (уместо боравка у иностранству, размена искустава постиже се дигиталним путем, нпр. спровођењем пројектне наставе помоћу платформе *eTwinning*), коришћење **наставних материјала произведених у иностранству**, сарадња са **домаћим огранцима међународних компанија** итд.

Попут унапређивања познавања страних језика и култура међу запосленима, ове активности треба да допринесу стицању међународних компетенција ученика. Оне су значајне у контексту целоживотног учења. Ученици се, нарочито унапређењем знања страних језика, оспособљавају да самостално раде на развијању својих професионалних вештина. Они стичу могућност да сами приступају едукативним материјалима из целог света, а могу да им олакшају и проналажење запослења у мултинационалним компанијама.

За додатне информације у вези са учешћем у програму Еразмус+ можете да се обратите Фондацији Темпус, организацији задуженој за његово спровођење у Републици Србији. Више информација о овој организацији и програму Еразмус+ доступно је на следећим веб-страницама:

- www.tempus.ac.rs и
- www.erasmusplus.rs.

3. Кораци у развоју стратегије интернационализације

Интернационализацију установе је потребно спроводити циљано да би дала квалитетне и дугорочне резултате. Она не би требало да буде спорадична, дело неколицине ентузијастичних наставника који на тај начин унапређују само наставу предмета које предају. Потребно је да буде укључена већина запослених како би и резултати били свеобухватни. Да би се то постигло, препоручује се да школа састави стратегију интернационализације која би требало да дâ јасну визију тога чему интернационализација треба да допринесе и како. Без стратегије, активности интернационализације могу да изгубе усмерење и произведу тек делимично квалитетне исходе.

У овом поглављу приказани су кораци који се препоручују приликом израде стратегије. То не мора да се чини редом: неки могу да се спроводе упоредо, а неки могу да се дорађују више пута. Дакле, процес креирања стратегије је цикличан.

Кораци у креирању стратегије интернационализације су следећи:

1.

Анализа капацитета установе и контекста у ком функционише;

2.

Мапирање претходних активности у области интернационализације;

3.

Дефинисање визије школе у домену интернационализације;

4.

Формулисање специфичних стратешких циљева.

3.1. Анализа капацитета установе и контекста у којем функционише

У овом кораку школа треба да утврди чиме све располаже од ресурса (материјалних и људских), да се осврне на постојећа стратешка документа (развојни план) и своју мисију, на шири контекст, као што је однос са локалном заједницом и привредом, и регулативу у области образовања, као и да спроведе анализу потреба.

„Пописом“ ресурса школа треба да утврди у којој мери могу да буду сложене њене активности, да провери ниво језичких и стручних компетенција запослених и да у стратегији одреди као приоритет рад на њиховом унапређењу. Уколико је материјална основа слаба, школа ће вероватно морати да дефинише циљеве који не изискују превише ресурса или да финансијску подршку за реализацију својих планова обезбеди у виду донација и/или пријављивањем за учешће у неком од програма (попут поменутог Еразмус+) у оквиру којих могу да се добију наменска бесповратна средства за спровођење одређених активности. Уколико је материјална основа јака, школа ће да буде у позицији да самостално ради на сопственом развоју или да комбинује сопствена средства са оним која су обезбеђена донацијама и учешћем у различитим програмима. У суштини, потребно је планирати ефикасну употребу ресурса.

Осврт на постојећа **стратешка документа и мисију** школе, тј. разлог њеног постојања, важан је због тога што стратегија интернационализације не треба да буде засебна у односу на њих, већ њихова интегрална компонента. Ова документа могу да укажу на то да су неки циљеви које треба достићи већ дефинисани, што олакшава састављање стратегије интернационализације. Међутим, анализом потреба може да се испостави да они не одговарају савременим околностима, те припрема стратегије интернационализације може да се претвори у свеопшту реорганизацију рада школе, укључујући и редефинисање њене мисије.

Однос са **локалном заједницом и привредом** битан је због тога што је школа део те заједнице и требало би да одговори на потребе привреде (уколико се ради о средњој стручној школи). Зато је у процес састављања стратегије интернационализације потребно укључити и представнике предузећа која послују на подручју рада школе, а и шире.

Освртање на **регулативу у области образовања**, поред релевантних закона, подразумева и разматрање различитих планских докумената које су усвојили Влада Републике Србије и Министарство просвете, попут *Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године*.

О **анализи потреба** већ је било речи, али треба да се напомене да ће она да да конкретан одговор на питање шта недостаје у раду школе да би кадар који она образује био конкурентан на тржишту рада и водиће ка дефинисању јасних циљева који треба да се постигну да би се одговорило на недостатке. Анализирајући потребе треба да се размотре и предвиђања о будућим токовима на тржишту рада - која занимања и компетенције ће бити тражени.

3.2. Мапирање претходних активности из области интернационализације

Уколико су у претходном периоду спроведене неке међународне активности, у овом кораку потребно је да се утврди шта је тачно урађено на том плану и који су били резултати. На тај начин се спречава да се кроз интернационализацију изнова пролази кроз нешто што би већ требало да је урађено. Важно је да се размотри на који начин пређашње активности могу да буду корисне у будућности, нарочито партнерства која су већ успостављена и контакти које су стечени.

3.3. Дефинисање визије школе у домену интернационализације

Визија је оно што школа жели да постигне, тј. дугорочни циљ у овом подухвату. Она треба да буде инспирација за рад на напретку своје школе, али и да буде утемељена у реалности, како не би била недостижна.

Питања која могу да се поставе да би визија била дефинисана су: како установа може да се модернизује и постане атрактивнија за нове полазнике, какав је значај међународне компоненте у раду установе за наставнике и ученике и са каквим установама и/или организацијама би требало да се успостави сарадња.

3.4. Формулисање специфичних стратешких циљева

Специфични стратешки циљеви произилазе из мисије школе и визије дефинисане у претходном кораку. Они олакшавају испуњење визије јер представљају њене мање делове. Не морају да се достигну одједном, већ један по један, а када су сви испуњени, испуњена је и визија.

Добро дефинисан циљ не би требало да захтева превише додатних објашњења, тј. требало би да јасно укаже на очекивани резултат и потребу из које произлази. Ради конкретизације циљева пожељно је да се изнова и изнова поставља питање *зашто*, све док одговор не може да буде прецизнији. Рецимо да је циљ испрва постављен на следећи начин:

Наш циљ је интернационализација наше установе.

Овако формулисан циљ врло је нејасан и природно подстиче постављање питања *зашто*. Одговор може да буде:

Зато што је предузећима у нашој околини потребна радна снага оспособљена за рад у међународним околностима.

Овај одговор води ка томе да се циљ преформулише, на пример, на следећи начин:

Наш циљ је да наши ученици стекну међународне компетенције јер су предузећима у нашој околини потребни радници са таквим вештинама.

Након тога требало би да се размотри које активности би допринеле остварењу циља. У овом случају, то би могло да буде увођење новог приступа у настави страних језика и слање ученика на мобилност у иностранство како би страни језик применили у реалним околностима, али и, контактом са припадницима других народа, постали припремљенији за такве ситуације у будућности.

Напоследку, указали бисмо на то да овај приступ може да се примени и приликом одређивања визије школе.

4. Спровођење стратегије интернационализације

Након усвајања стратегије интернационализације, потребно ју је спровести у дело. У овом поглављу дате су корисне смернице.

4.1. Одређивање лица задужених за спровођење стратегије интернационализације

Већ је напоменуто да успех школе у домену интернационализације зависи од укључивања свих запослених у пратеће активности, јер само тако она може да постане део редовног рада школе. Међутим, у практичном смислу, није могуће да се сви запослени истовремено баве овим питањем. Смисленије је да се оформи тим који би био непосредно ангажован на овим пословима, а да остатак колектива редовно извештава о постигнућима и укључује у свој рад по потреби. Заправо, формирање тима би требало да буде нешто што је потребно да се уради пре него што се уопште приступи изради стратегије, нарочито због обима посла који ово изискује.

Било би пожељно да тим чине запослени који већ поседују међународне компетенције и представници различитих група (стручних) предмета. Поред њих, међу члановима би требало да се нађу и лица из управе школе, јер све одлуке овог тела мора да одобри управа. У зависности од сложености планираних активности, може да се јави потреба да у тим директно буду укључени и представници административног особља, попут секретара школе и рачуновође. Најзад, не треба да се забораве представници локалних предузећа са којима школа можда сарађује, као ни ученици, будући да су они примарна циљна група активности интернационализације.

Бројност чланова тима зависиће и од величине установе: у мањим школама биће довољно да се ангажује само једно лице да се стара о активностима интернационализације (уз повремену помоћ осталих припадника колектива), а у већим установама чланови тима треба да се из године у годину парцијално ротирају, тј. да уместо одређеног броја долазе нови. Укључивањем нових снага тим неће постати затворена и ексклузивна група, а задржаће се искуство старих чланова.

Међу члановима тима треба да постоји јасна подела дужности, ради максималне ефикасности у раду. Неке од тих дужности су:

1.

Писање пријава за учешће у међународним програмима и управљање пројектима по њиховом одобрењу;

2.

Планирање и организовање догађаја;

3.

Процењивање резултата спроведених активности;

4.

Припремање учесника за учешће у међународним активностима;

5.

Одржавање контакта са страним партнерима;

6.

Учествовање у преговорима са партнерима;

7.

Информисање ученика и других запослених.

4.2. Усвајање акционог плана

Сврха акционог плана је да се спровођење стратегије подели у мање целине, једноставније за управљање и реализацију. Препорука је да се за сваку годину важења стратегије донесе посебан акциони план.

Акциони план би требало да садржи следеће елементе:

1.

Специфичне циљеве из стратегије интернационализације на чијем испуњењу ће се радити у току године на коју се акциони план односи;

2.

Активности које је потребно спровести ради остваривања циљева (подношење пријава за добијање наменских бесповратних средстава, организовање мобилности, одлазак ученика и наставника на међународна тамичења итд.);

3.

Циљне групе (наставници одређених предмета, ученици са одређених смерова итд.);

4.

Имена лица задужених за спровођење активности;

5.

Мере за утврђивање квалитета спроведених активности и степена остварености циљева;

6.

Начине признавања исхода учења за учеснике у активностима.

Ради праћења квалитета активности и остварености циљева могу да се примене следеће мере: упитници за учеснике и друге релевантне актере (нпр. представнике домаћих предузећа у којима ученици обављају праксу), демонстрације наученог, тестирање учесника пре и после одржаних активности, поређење ситуације пре и након увођења новина (нпр. просечна оцена ученика на одређеном смеру, повећање интересовања за упис на смер, број ученика који недуго по завршетку школовања ступају у радни однос или настављају школовање на високошколским установама), извештаји просветне инспекције о раду школе, утисци представника сродних образовних установа и сл.

Признавање исхода учења је детаљно описано у петом поглављу.

4.3. Проналажење партнера

Уколико је планирано спровођење активности које подразумевају учешће установа и организација из других земаља, потребно је да се оне пронађу.

У наставку следи неколико платформи које могу да буду од користи приликом тражења партнера:

1. **Erasmus+ Project Results** је платформа Европске комисије на којој су похрањени основни подаци о спроведеним пројектима и пројектима који се и даље спроводе, у оквиру програма Еразмус+. Увидом у ове пројекте, установе и организације које су у њима учествовале, могу да се пронађу установе које се суочавају са сличним изазовима и да се контактирају.
2. **European School Education Platform (ESEP)** је платформа на којој се налази већ поменута *eTwinning* мрежа. Поред примене у пројектној настави, *eTwinning* мрежа је и изванредан извор контаката с наставницима из целе Европе, а нуди и опцију постављања и прегледања огласа за партнерства за пројекте у оквиру програма Еразмус+.
3. **EPALE** је мрежа која је првенствено намењена актерима у области образовања одраслих, али на којој може да се ступи у контакт и са онима који су ангажовани и у области стручног образовања.

Осим путем ових платформи, постоје и други начини да се пронађу партнери. Један је да се крене од личних контаката, тј. да се утврди да ли неко међу запосленим у школи познаје наставнике из иностранства. Затим, у активности интернационализације спада и сарадња са домаћим огранцима интернационалних компанија. Поред тога што може да се успостави сарадња са огранцима ових компанија у Србији, они могу да послуже да се касније почне заједнички рад са њиховим испоставама у другим земљама, или чак да упуте на друге фирме с којима послују. Постоје и друге (сродне) средње стручне школе из Србије, које можда већ практикују интернационализацију у свом раду, те преко њих могу да се успоставе партнерства са установама и организацијама с којима су сарађивале. Најзад, многи градови и општине у Србији имају потписане споразуме о сарадњи са градовима и општинама из других земаља, те локална самоуправа може да послужи као још једна полазна тачка за проналажење иностраних партнера.

Препорука је да, када се са неком установом или организацијом договори сарадња, са њом склопи и уговор, како би се прецизно дефинисали односи и тиме се избегли могући неспоразуми приликом спровођења активности, а и како би се осигурали сопствени интереси, нарочито ако се у партнерство улажу значајна средства.

4.4. Смернице за спровођење одлазних мобилности

По добијању обавештења о избору пројекта за финансирање, Фондација Темпус за све установе чије су пројектне пријаве одобрене за финансирање организује координативни састанак којем присуствују координатор, односно лице које ће се бавити спровођењем пројекта и финансијски службеник. По потреби, а у случају да је то установи први пројекат, препоручује се да присуствује и одговорно лице. Они се упознају са правилима и процедурама у реализацији пројекта. На координативном састанку могу да се добију све важне информације за реализацију свих фаза пројекта, а не само мобилности. Састанци су праћени презентацијама које су доступне и на веб-сајту Фондације Темпус. Свака установа има и свог саветника којем можете да се обратите за помоћ.

Отпочињању било каквих активности на пројекту претходи отварање наменског рачуна, што се сада ради аутоматски. Након тога, Школа може да приступи потписивању уговора са Фондацијом Темпус после чега се на њен рачун пребацује део средстава за реализацију пројекта. Такође, школа треба да поднесе захтев за ослобађање од ПДВ. Он се подноси пореској управи преко портала попуњавањем електронског обрасца и достављањем потписаног уговора.

4.4.1 Припреме

Пошто су на рачун установе пребачена новчана средства, у висини од 80% од укупне суме, може да се реализује мобилност као централна активност пројекта. Да би она била успешна и допринела остварењу циљева пројекта, потребно је да се добро припреми. У припрему спадају све радње које се спроводе у организацији пре упућивања на мобилност а којима се планира мобилност, као и све релевантне активности пре и по повратку са мобилности, попут учења језика, ширења пројектних резултата, примене наученог у редовном раду и извештавања. Ове активности су подједнако значајне за успешност пројекта.

Препорука је да се, пре отпочињања пројектних активности, направи гантограм свих планираних активности ради лакшег праћења.

Информисање

Прва активност је информисање свих релевантних група, потенцијалних учесника мобилности. На пример, ако је пројектом предвиђена мобилност наставника стручних предмета и то само једног одсека, треба да се обавести њихово стручно веће. Ако је мобилност намењена члановима одређеног тима, онда треба да се обавести читав тим. Ако је пројекат намењен одређеној теми, нпр. сузбијању дискриминације, онда треба да се обавесте сви они који се у организацији баве дискриминацијом. Ипак, препорука је да се основне информације о пројекту поделе на највишем нивоу: у случају школе, на Наставничком већу, а уколико се мобилност тиче ученика, онда и на састанку Ученичког парламента. Релевантној групи презентују се детаљне информације, попут циљева пројекта, планираних активности, броја учесника, организације која се посећује (уколико је већ дефинисано), шта се тачно очекује од учесника, трајања пројекта и активности мобилности. На тај начин би сваки учесник тачно знао шта се од њега очекује.

Одабир учесника

Одабир учесника је једна од најважнијих радњи које претходе мобилности и од суштинског је значаја за постизање циљева пројекта. Изузетно је важно да се одабиром обезбеди укљученост оних који су довољно компетентни за његову реализацију, као и онима којима је најпотребнија. Да би се то постигло, потребно је да критеријуми буду јасни и прецизни и свима доступни. Они се, обично, дефинишу у самој пројектној пријави. Уколико то није урађено, или су критеријуми дати уопштено потребно је да се прецизирају. Критеријуми треба да буду прилагођени потребама конкретног пројекта.

Као критеријум могу да се узму: мотивационо писмо или квалитет пријаве за учешће, знање енглеског језика или језика земље у коју се учесници мобилности упућују, ранија реализација конкретних активности, портфолио, општи успех или успех из појединих предмета за ученике, искуство у пројектима за наставнике и сл.

После објављивања позива или конкурса, врши се одабир учесника. Најбоље је да се формира комисија која ће проверавати испуњеност услова, разговарати са кандидатима у случају потребе и сачинити ранг-листу. Пожељно је да она сачини записник о свом раду или извештај о одабиру кандидата. Важно је да се обезбеди транспарентност поступка.

Понекад, могуће је да су учесници одабрани пре самог подношења пријаве или да је због постизања циљева пројекта потребно учешће тачно одређених кадрова, те се они унапред дефинишу: нпр. директор, организатор практичне наставе, библиотекара, психолог или педагог, наставник конкретног предмета. У таквим случајевима, наведени кандидати се аутоматски укључују у мобилност.

Потребно је да се предвиди и учешће особа са смањеним могућностима како би се испоштовао стандард квалитета пројекта који се односи на инклузију.

Логистичке припреме

У логистичке припреме спадају: организација превоза и организација смештаја и исхране током мобилности.

Организација превоза зависи од дестинације и удаљености. При планирању превоза треба да се води рачуна о расположивим средствима која се одређују према удаљености организације пошљаоца и организације примаоца, а која се одређује на основу алата калкулатора раздаљине који је креиран за Еразмус+ пројекте (<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/resources-and-tools/distance-calculator>). Приликом планирања превоза, треба водити рачуна да се, кад год је то могуће, користи „зелени транспорт“, тј. да се путује возом уместо авионом, ако је то изводљиво, да више путника путује једним аутомобилом или да се у месту мобилности користи бицикл уместо градског превоза (уколико је то изводљиво и смислено). Имајући у виду пораст цена авио-превоза у периоду после окончања пандемије корона вируса, препорука је да се карте купе одмах по одабиру учесника мобилности и да се не чека последњи моменат јер то може да има за последицу драстично поскупљење карата или чак немогућност да се оне набаве и да морају да се користе алтернативни начини путовања, што није сваки пут могуће.

Смештај може да се организује у ученичком дому, хостелу, хотелу, апартману у зависности од понуде у месту мобилности. Најбоље је консултовати се са организацијом примаоцем мобилности која ће вам сигурно препоручити најбоље решење. У сваком случају, неопходно је да се провери да ли планирани смештај испуњава потребне стандарде. Ако је то предвиђено пројектном пријавом, представник организације пошљаоца може да обави припремну посету и обиђе компанију или школу у којој ће се одвијати мобилност, као и место смештаја будућих учесника мобилности.

У случају мобилности наставника, постоји опција да се средства предвиђена за индивидуалну подршку дају учеснику мобилности уз обавезу да се сам побрине за смештај, али се то не препоручује с обзиром на чињеницу да се по националним прописима Републике Србије те „дневнице“ опорезују и да би, на тај начин, знатан део средстава био изгубљен. У случају мобилности ученика, веома је важно да се смештај обезбеди на време и да родитељи имају информације о томе.

За учеснике мобилности потребно је да се обезбеди здравствено осигурање, осигурање од одговорности и осигурање у случају незгоде за све дане мобилности и пута. У изузетним случајевима, најчешће мобилности у компанијама, може да буде потребно и додатно специфично осигурање. Одговорност за осигурање се дефинише уговором о додели наменских бесповратних средстава.

У случају неких мобилности, потребно је да се обезбеди језичка подршка за учеснике. Уколико је предвиђено пројектом, подршка се обезбеђује у виду обука које организација пошиљалац може да организује или да неког за то ангажује. Уколико нису предвиђена посебна средства за то, подршка се обезбеђује преко онлајн платформе за учење језика Онлајн језичке подршке (*Online Language Support - OLS*). Организација учеснику благовремено омогућава приступ и додељује који курс треба да прати.

Пре упућивања на мобилност, потребно је да се прибави сагласност о обради личних података од учесника и да се обавесте како и у коју сврху се врши обрада података. То може да се уради упућивањем на одговарајућу страницу Европске комисије на којој су дата детаљна обавештења (<https://webgate.ec.europa.eu/erasmus-esc/index/privacy-statement>).

■ Програм посете/активности током мобилности

Програм посете односно активности које ће се реализовати током мобилности прави се на основу планираних активности током пројекта, а у сарадњи са партнером или више њих, тј. са организацијом примаоцем мобилности. Програмом се дефинишу сва релевантна питања која се односе на конкретну мобилност (време, трајање, дневне активности, понекад детаљан програм по данима) и наводе се имена особа које су задужене за праћење активности у обе организације.

Осим самог програма, са партнерима се договара и начин на који се врши праћење и процена исхода мобилности ученика, а понекад и како и ко ће учествовати у решавању спорова уколико до њих дође. Препорука је да се не ангажују посредничке организације, већ да договор постижу директно организација пошиљалац и прималац. На тај начин би се избегли неспоразуми.

Административне припреме

У административне припреме спадају припрема уговорне документације, подношење захтева за *Europass* документ о мобилности и унос података о учесницима мобилности и самој мобилности на платформу за праћење мобилности *Beneficiary Module*. У питању су два документа: уговор о додели наменских бесповратних средстава за спровођење мобилности и уговор о учењу.

Уговор о додели наменских бесповратних средстава за спровођење мобилности у оквиру програма Еразмус+ склапа се између организације која упућује на мобилност и учесника мобилности. Тим уговором одређују се време трајања мобилности, висина финансијске подршке и како ће она бити обезбеђена (у виду исплате целокупног износа, у виду директног пружања потребних услуга подршке или комбиновано), план исплата (да ли ће бити исплаћена у целости пре мобилности или у одређеном проценту, док се други део у том случају исплаћује по повратку са мобилности и након попуњавања извештаја) и друга релевантна питања која се односе на садржај финансијске подршке.

Уговор о учењу је документ којим се одређују услови и очекивани исходи мобилности. Потписују га организација пошиљалац, организација прималац и учесник мобилности. Потписује се пре почетка мобилности. У случају да је учесник мобилности малолетан, поред њега, уговор потписује један од родитеља/старатеља. Овим уговором се прецизирају активности у оквиру мобилности (праћење на радном месту, краткорочна мобилност ученика, дугорочна мобилност...), квалификација за коју се ученик школује, односно радно место и главна задужења запосленог, очекивани исходи учења, период мобилности, програм учења и задаци, како ће се вршити праћење, менторство и подршка током активности, одговорне особе у организацији примаоцу и организацији пошиљаоцу, особе задужене за пратњу ученика, како ће се вршити евалуација исхода учења (формат, критеријуми и процедура), како ће се признавати исходи учења, а за ученике и како ће се вршити реинтеграција у организацију пошиљаоца по повратку са мобилности. Образац уговора организација пошиљалац добија преко корисничког простора и прилагођава га сопственим потребама.

Културолошке припреме

Културолошка припрема подразумева упознавање учесника мобилности са државом и средином у којој ће учесници мобилности да бораве. Потребно је да се упознају са основним карактеристикама, историјом, географијом, културолошким и верским знаменитостима и обичајима државе у коју одлазе. Такође, корисно је да се учесници упознају и са климатским условима. Потребно је да им се представе локалне знаменитости и пожељно је да им се омогући да током мобилности посете неке од њих.

Europass документ о мобилности

Europass документ о мобилности је документ којим се потврђују вештине стечене током мобилности. Пре почетка мобилности, потребно је да се поднесе захтев за издавање овог документа, односно попуни пријавни формулар за сваког учесника мобилности понаособ. Пријавни формулар се попуњава електронски преко линка <https://europass.rs/europass-dokument-o-mobilnosti/>. На истој интернет страници се налази детаљно упутство о издавању овог документа. У захтев се уносе подаци о мобилности и основне информације о учеснику мобилности. Попуњавање је једноставно, довољно је да се следи структура упитника и одговори на постављена питања а потом, до коначног издавања документа, да се прате упутства која шаље национални *Europass* центар у Србији и благовремено реагује. Центар најпре упућује референтни код за сваког учесника мобилности организацији примаоцу и организацији пошиљаоцу. По окончању мобилности, у пракси се дешава да то буде и последњег дана мобилности, организација прималац мобилности попуњава онлајн формулар о стеченим вештинама, после чега национални *Europass* центар генерише документ у PDF-у и шаље организацији примаоцу и организацији пошиљаоцу. Документ потписују ментор или одговорно лице организације примаоца, организација пошиљалац и учесник мобилности.

Начини издавања *Europass* документа о мобилности могу да се разликују у зависности од пракси националних *Europass* центара у другим земљама Европе. Неки национални *Europass* центри практикују да учесници сами попуњавају формулар који организација прималац само треба да потпише, те је честа ситуација да домаћини не попуне део документа који се односи на компетенције. У том случају, неопходно је објаснити да је поштовање ове процедуре услов да учесници мобилности добију валидан документ. Задужено лице испред организације пошиљаоца може да учествује у попуњавању и тог дела документа уколико је организација прималац сагласна с тим.

europass

■ *Beneficiary Module*

Beneficiary Module је мрежна платформа за управљање и извештавање о пројектима. Координатор пројекта имејлом добија приступни линк овој платформи након потписивања уговора и потребно је да редовно и благовремено уноси податке.

Пре сваке мобилности, потребно је да се унесу подаци о учесницима мобилности, периоду мобилности и организацији примаоцу. На основу тога, учесници ће, по повратку са мобилности, добити позив и приступни линк за попуњавање упитника о самој мобилности. Осим наведеног, ова платформа служи за уношење свих релевантних података о пројекту и извештавања о истом.

Путем линка у наставку може да се приступи упутству за коришћење платформе *Beneficiary Module*: <https://wikis.ec.europa.eu/display/NAITDOC/Beneficiary+module+guide>.

■ *Кориснички простор*

Кориснички простор је виртуелни простор за складиштење података намењен корисницима пројекта. Сва документација која се односи на пројекат (уговори, измене, сагласности...) и она која се користи као доказни материјал о обављеној мобилности (бординг карте, сертификати, *Europass* документи о мобилности, уговори са учесницима мобилности, фотографије) и оствареним резултатима (докази о ширењу резултата пројекта, показатељи унапређења...) поставља се на овај простор. То је званично место размене пројектне документације са Фондацијом Темпус. Линк за приступ се добија од Фондације Темпус и након тога треба да се прате упутства и да се поступа у складу са добијеним инструкцијама или захтевима који се достављају имејлом.

4.4.2 Мобилност

Мобилност подразумева боравак у иностранству (у школи, предузећу, институцији, едукативном центру...) у циљу стицања знања, савладавања вештина и сл. Мобилност је централна активност свих КА1 пројеката мобилности, али треба имати у виду да је свака успешна мобилност добро припремљена и да без осталих фаза и радњи које смо поменули није могућа.

Пре одласка на мобилност, препоручује се састанак свих учесника конкретне мобилности, на којем ће координатор подсетити на програм мобилности, обавезе учесника и очекиване исходе пројекта. Уколико су у мобилност укључени ученици, потребно је да се на састанак позову и њихови родитељи/старатељи.

Иако сваки пројекат мобилности има своје конкретне, професионалне циљеве, треба имати у виду да овакви пројекти подржавају креирање јединственог европског образовног простора и упознавање са културом европских народа. Из тог разлога, потпуно је оправдано да програм мобилности садржи и активности које служе наведеној сврси попут упознавања са културним знаменитостима места боравка и земље у којој се мобилност одвија.

4.4.3 Спровођење мобилности

Спровођење мобилности подразумева примену наученог током мобилности у организацији пошиљаоцу или шире. На који начин ће се то постићи, предвиђа се још у фази припреме пројекта. Учесници мобилности треба да, систематично и континуирано, примене у свом раду све што су научили - у својој организацији, али и у другим организацијама у локалној средини или шире, на националном и интернационалном нивоу.

Да би спровођење мобилности било корисно за целу организацију, потребно је да се направи план којим се конкретизују задужења, предвиђа ко прати планиране активности и којом временском динамиком, као и како ће се вршити вредновање остварених резултата. Саставни део плана су и активности ширења резултата пројекта.

4.4.4 Ширење резултата пројекта (дисеминација)

Дисеминација подразумева упознавање што више чланова циљних група са стеченим знањима и вештинама, као и резултатима пројекта. То је и упознавање јавности са резултатима. Ширење резултата пројекта може да се врши у самој организацији пошиљаоца, било на нивоу целе организације или одређене циљне групе, али и шире - од локалне средине до међународног нивоа, у зависности од мреже контаката и утицаја које конкретна организација има. Школе су обично удружене у заједнице по подручјима рада и то је прилика да се резултати прошире на националном нивоу. Међу наставницима, учесницима мобилности, има оних који су укључени у разне радне групе за израду програма, стандарда и сл. који тако имају прилику да научено примене и изван своје организације и на тај начин унапреде читав систем. Неке школе имају широку мрежу партнера из других земаља тако да имају могућност да, на тај начин, делују интернационално и да са резултатима свог пројекта упознају и друге partnere који у њему нису учествовали.

Осим наведених начина, ширење резултата пројекта може да се врши преко веб-сајта организације и преко њених друштвених мрежа или билтена, као и преко средстава јавног информисања.

Значајан алат за упознавање јавности са резултатима пројекта је алат саме Европске комисије намењен томе - Еразмус+ платформа пројектних резултата. Овај алат може да користи координатор пројекта и њему се приступа на исти начин као и платформи *Beneficiary Module*. Аутоматски се поставља сажетак пројекта који је дат у апликацији на енглеском језику. Иако за КА1 пројекте није неопходно да се ради допуна, добро је да се то учини, поготово у случајевима када организација има и конкретне материјале који су настали током пројекта, као приручници, алати, постери и сл.

4.4.5 Извештавање

Извештавање је веома важна фаза у пројектном циклусу и од квалитета извештаја зависи да ли ће организација да добије преосталих 20% средстава за реализацију пројекта. Из тог разлога, и овој фази треба да се посвети знатна пажња.

О мобилности се извештава по њеном окончању. Врши се тако што се на кориснички простор достављају докази о реализованој мобилности: авио карте, сертификати, *Europass* документа о мобилности и наративни извештаји о реализованој мобилности. Иако наративни извештај није неопходан, већина организација га тражи због целовитог сагледавања пројектних активности и других извештаја које је у обавези да има, попут годишњег извештаја о раду. Будући да се период реализације пројекта и школска година ретко поклапају извештај о раду школе треба да садржи информације о оним деловима пројекта који су реализовани у току те године, као и да се он увек пише на језику на ком се реализује настава, а да то не мора да буде случај са извештајем о реализацији Еразмус+ пројекта.

Осим постављања доказа на кориснички простор, извештавање се врши и на *Beneficiary Module*-у. По окончању мобилности, учесници добијају имејл са линком који води ка упитнику о мобилности. Упитник је на енглеском језику и треба да се попуни у року од 30 дана. Да би добили позив за попуњавање упитника, потребно је да координатор унесе њихове податке у *Beneficiary Module* пре поласка на мобилност.

Коначни извештај о пројекту је у форми одговора на питања на платформи *Beneficiary Module* и мора да се поднесе најкасније 60 дана по окончању пројекта. Препорука је да се извештај редовно попуњава, после сваке реализоване активности: писање коначног извештаја учиниће лакшим и искључиће могућност да се не унесу неки подаци.

4.5. Смернице за спровођење долазних мобилности

Припрема долазних мобилности има сличне фазе као и припрема одлазних, с тим што ће неке од њих да спроводи само организација пошиљалац. Организација прималац има највише обавеза у току припреме програма, организације и непосредне реализације мобилности.

Долазну мобилност имаће прилику да реализују организације које су препознатљиве по добрим резултатима у конкретној области – оној за чије унапређење је заинтересована организација пошиљалац - или има искуства у спровођењу Еразмус+ пројеката и видљива је за друге сличне организације. Из тог разлога, веома је важно да организације које желе да примају на мобилност раде на ширењу својих резултата и њиховој видљивости на локалном, националном и међународном нивоу. На тај начин ће их потенцијални партнери лакше пронаћи - директно или преко дипломатских или културних представништава својих земаља. Друга могућност је да организација има partnere са којима је раније сарађивала а који су заинтересовани за слање својих ученика или запослених на мобилност.

Припрема долазне мобилности може да почне још у фази писања пројекта у случају краткорочних пројеката мобилности. Организација прималац биће у прилици да активно учествује у осмишљавању пројектних активности, начину њихове реализације и временској динамици. Друга могућност је да се установи обрати организација која има акредитацију и која тражи другу организацију у коју би упутила своје ученике или запослене, а која се по својим резултатима уклапа у њихове циљеве из плана интенационализације, односно Еразмус плана.

Иако се чини да је примање на мобилност велика обавеза, то може да буде подједнако корисно као и упућивање на мобилност. Организација прималац имаће прилику да научи нешто од представника пошиљалоца, да размени искуства и размотри бројне аспекте рада у образовању. Истовремено, прилику за то има далеко већи број особа него што је то случај приликом упућивања на мобилност.

4.5.1 План посете и програм мобилности

У фази припреме мобилности, организација прималац израђује план посете односно програм активности које ће се реализовати код ње, а на основу захтева партнера, тј. организације пошиљаоца. У припремном периоду, обе организације интензивно сарађују. Обично је најпре потребно да директор организације да сагласност за учешће у овој активности. Касније, он може да делегира задужења Еразмус координатору или било ком лицу у организацији које има компетенције за област која је тема пројекта и лицу које је задужено за организацију. То може да буде исто лице. Сарадња се одвија најчешће путем онлајн састанака, имејлова, телефонских разговора, чет група и сл.

У току припреме, организација пошиљалац даје информације колико траје мобилност, ко су учесници – ученици или запослени, или и једни и други и на чему је фокус мобилности. У случају мобилности ученика, најчешће је у питању краткотрајна мобилност, а у случају мобилности запослених - праћење на радном месту, мада могу да буду и друге активности (нпр. предавање). Код мобилности ученика, битан је и узраст, односно разред.

На основу информација добијених од пошиљаоца, организација прималац припрема детаљан програм по данима за сваку групу учесника.

У случају мобилности запослених, а што су најчешће наставници и стручни сарадници, као и директори школа, програм треба да буде у складу са циљевима пројекта и њиховим конкретним захтевима. Нпр. ако је циљ унапређење наставе неког конкретног предмета, наставник тог предмета похађаће часове својих колега. Уколико је циљ унапређење наставе генерално, похађаће часове оних наставника који су у томе најбољи у школи прималоцу. Ако је циљ коришћење ИКТ или неких других алата, упућиваће се код оних наставника који те алате користе без обзира на то који предмет предају.

У изузетним случајевима, потребно је да организација прималац у програм укључи и своје социјалне partnere попут компанија, НВО, локалне самоуправе и друге образовне институције како би учесницима мобилности омогућила постизање планираних исхода.

Сугестија је да се за сваку долазну мобилност задужи једно лице, „домаћин“ који ће испратити све фазе мобилности и посетиоцима бити на располагању како би им олакшао боравак. Показало се да је, ради брзе и лаке комуникације, добро направити чет групу (*Viber, WhatsApp...*) за све учеснике и „домаћина“.

Наиме, могуће је да истовремено прима и ученике и запослене и да су за њих предвиђене различите активности. У том случају, израђиваће се програм за сваку од група. Израда програма подразумева уклапање у већ постојећи распоред рада или прилагођавање истог како би се направио оптималан програм за посетиоце.

Припрема програма је, вероватно, најсложенији део припреме које организација прималац мобилности треба да обави. Свака мобилност је другачија јер зависи од циљева пројекта и специфичности обе организације (пошиљаоца и примаоца), њихових услова рада, а понекад и окружења у локалној средини. Због тога не могу да се понуде готови обрасци за спровођење долазних мобилности, већ само за неке од најчешћих случајева.

У случају мобилности ученика, најчешће је похађање наставе са својим вршњацима по потпуно истом распореду часова који има и група/одељење у које се упућује. Понекад, у случају мобилности ученика стручних школа, они су заинтересовани за стицање конкретних вештина, тако да њима не одговара да похађају наставу оних предмета који не служе томе, попут општеобразовних. У том случају, домаћин би требало да за њих направи посебан распоред, тј. омогући им да се укључе у рад више одељења или група у периоду када имају часове стручних предмета или практичне наставе. Некад је најбоље да се укључе у блок наставу конкретних стручних предмета. Да би то могло да се реализује, потребно је пажљиво планирање од почетка школске године.

Иако није увек неопходно, учесници мобилности су обично заинтересовани и за упознавање културе, историје и обичаја својих домаћина. За њих је веома корисно да им сам домаћин олакша избор односно препоручи шта треба да се посети: музеј, културно-историјско добро, археолошки локалитет, галерија, национални парк, локални ресторан са домаћом храном и сл.

У случајевима када је то могуће, пожељно је да се о мобилности обавесте и дипломатски представници земаља из којих долазе посетиоци. Они радо посећују своје сународнике док су на мобилности. Истовремено, то је начин да се дâ на значају самој организацији пошиљаоцу, а за организацију примаоца је прилика да постане видљивија и приступачнија потенцијалним партнерима.

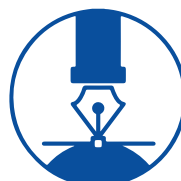
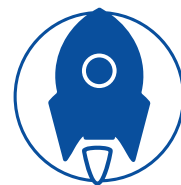
4.5.2 Логистичке припреме

Иако примање на мобилност првенствено подразумева обавезу у вези са активношћу учења на раду или похађања наставе, посетиоцима могу да се олакшају логистичке припреме тако што може да им се препоручи где да одседну или где да се хране, како да користе градски превоз ако је потребно, руте за долазак и сл. Уколико школе имају свој дом и довољно слободних места, могу да приме учеснике мобилности. Уколико то није случај, треба водити рачуна о квалитету услуге на местима која се препоручују, као и њихову удаљеност од локације на којој ће се реализовати активности мобилности.

4.5.3 Уговор о учењу

Уговор о учењу је документ којим се дефинишу услови и очекивани исходи мобилности. Потписују га пре мобилности организација пошиљалац, организација прималац и учесник мобилности и његов родитељ/старатељ уколико је учесник малолетан. Овај документ припрема организација пошиљалац на обрасцу који је добила од своје националне агенције (у даљем тексту: НА).

Организација прималац треба да дâ податке о лицу које је испред ње одговорно за мобилност генерално, односно неку врсту мониторинга током мобилности, као и о лицу које је ангажовано као ментор за сваког учесника мобилности. Учествује у дефинисању активности које ће бити спроведене, како ће се вршити њихов надзор, које компетенције ће ученици стећи и како ће се евалуирати односно оцењивати постигнућа ученика током мобилности.

4.5.4 *Europass* документ о мобилности

Europass документ о мобилности је документ којим се потврђују вештине стечене током мобилности. Део документа који се односи на стечене компетенције треба да попуни организација прималац на крају мобилности, обично последњег дана или по обављеној мобилности.

Важно је истаћи да национални *Europass* центри широм Европе могу да имају различите процедуре за издавање *Europass* документа о мобилности. У неким земљама, попут Србије, *Europass* документ о мобилности се попуњава електронски, преко линка који води ка обрасцу за унос података о стеченим компетенцијама, док се у другим случајевима попуњава ручно. Учесници често дођу на мобилност са већ попуњеним обрасцем који одговорно лице организације примаоца треба да потпише. У том случају, задужено лице треба да провери да ли се компетенције унете у *Europass* документ о мобилности поклапају са онима из уговора о учењу и да ли је учесник заиста стекао компетенције које су планиране. Уколико јесте, нема сметњи за потписивање документа. Понекад, уколико је учесник стекао компетенције које нису првобитно планиране, оне могу да се додају. Кандидати који долазе у Србију на мобилност треба да се обратe свом националном *Europass* центру за детаљне информације у вези са издавањем овог документа.

4.5.5 Ширење резултата пројекта (дисеминација)

Иако организација пошиљалац упућује своје ученике и запослене у организацију примаоца посете да би нешто научили, свака интеракција са колегама и вршњацима је прилика да и домаћини нешто науче, сазнају нешто ново и обогате своја искуства у области интернационализације. Из тог разлога, и организација домаћин може да допринесе ширењу резултата пројекта тако што ће своју средину упознати са њим. На тај начин, помаже пошиљалоцу да свој пројекат и своју организацију учини видљивијом, промовише себе као атрактивног партнера и постаје видљивија за друге институције које су заинтересоване за активности интернационализације. Да би се то постигло, потребно је да се информације о примању посетилаца на мобилност постави на веб-сајт и друштвене мреже, да се позову локални медији да објаве чланак или направе ТВ прилог.

4.5.6 Извештавање

Организација прималац мобилности нема обавезу извештавања, осим у свом годишњем извештају, али је потребно да посетиоцима да податке о себи како би они могли исте да унесу на *Beneficiary Module* и опишу је. То подразумева *OID* број и кратак историјат организације са освртом на учешће у Еразмус+ програмима.

4.6. Улога и дужности наставника у пратњи и ментора приликом спровођења пројеката мобилности

Програмски садржаји	Исходи - на крају МОБИЛНОСТИ наставник ментор треба да:
<p>Планирање, програмирање, остваривање и вредновање образовно-васпитног рада</p>	<ul style="list-style-type: none">• познаје структуру плана и програма образовно-васпитног рада;• разуме улогу наставног предмета у остваривању циљева и задатака у образовању и васпитању;• разуме повезаност циљева, задатака, садржаја, метода и облика рада;• разуме интердисциплинарну природу предметних садржаја;• познаје могућности и ограничења различитих врста наставе;• зна да повезује различите методе и облике рада у процесу учења;• зна да креира подстицајну средину за учење и развој;• бира садржаје, методе, облике и технике рада у складу са условима у којима ради;• подстиче изградњу заједништва у групи;• зна да прилагођава захтеве развојним нивоима деце и стиловима учења деце;• примењује индивидуални приступ деци у процесу образовно-васпитног рада;• разуме улогу ученичких радова у мобилности;• познаје критеријуме за утврђивање сврсисходних уџбеника, литературе и дидактичких средстава за остваривање образовно-васпитног рада;• помаже ученицима у налажењу и избору литературе за различите активности;• користи разноврсна дидактичка средства и различиту литературу;• познаје различите начине остваривања ваннаставних и слободних активности;• користи истраживачки приступ;• анализира сопствени образовно-васпитни рад;

Програмски садржаји

Исходи - на крају МОБИЛНОСТИ наставник ментор треба да:

Праћење развоја и постигнућа ученика

- разуме како се ученици развијају и уче;
- познаје различите начине праћења, вредновања и оцењивања постигнућа ученика;
- зна да прати и вреднује постигнуће ученика у процесу учења;
- прати индивидуални развој и напредовање ученика и развој групе у целини;
- разуме вредновање постигнућа у функцији подршке напредовању ученика;
- подржава иницијативу ученика, мотивацију за рад и спонтано стваралачко изражавање;
- поштује принципе редовности у давању повратних информација о оствареним резултатима;
- уважава личност ученика у давању повратних информација о оствареним резултатима;
- помаже ученику да препозна своје потребе и емоције и изрази их на одговарајући начин;
- познаје начине и технике подстицања процеса самооцењивања ученика;
- зна да ствара атмосферу поштовања различитости;
- уважава иницијативу и слободу исказивања мисли, ставова и уверења код ученика;
- развија код ученика навику за пажљивим руковањем наставним материјалима;

Сарадња са колегама, породицом и локалном заједницом

- познаје и примењује принципе успешне комуникације са свим учесницима мобилности;
- разуме важност неговања партнерског односа са породицом ученика;
- познаје различите облике сарадње са породицом ради обезбеђивања подршке развоју ученика;
- одржава добре професионалне односе са колегама партнерске организације;
- разуме важност тимског рада на мобилности;

Програмски садржаји

Исходи - на крају МОБИЛНОСТИ наставник ментор треба да:

Рад са ученицима са сметњама у развоју

- размењује запажања и искуства са колегама партнерске организације;
- познаје различите облике сарадње са локалном заједницом у циљу ширења резултата и остваривања њених задатака;
- сарађује у организовању представљања различитих облика ученичког стваралаштва;
- разуме важност сарадње са стручним институцијама;
- разуме значај утицаја вршњака и средине на развој и образовање ученика са сметњама у развоју;
- разуме значај стварања атмосфере поштовања различитости;
- познаје начине укључивања ученика са сметњама у развоју на мобилности;
- разуме значај принципа индивидуализације процеса учења ученика са сметњама у развоју;
- познаје важност праћења, индивидуалног напредовања и постигнућа ученика са сметњама у развоју;
- разуме значај обезбеђивања одговарајуће физичке средине за адекватно укључивање ученика са сметњама у развоју у образовно-васпитни рад;

Професионални развој

- познаје значај континуираног професионалног развоја;
- упознат је са различитим облицима и начинима стручног усавршавања;
- разуме начине и техничке планирања стручног усавршавања;
- познаје структуру стручних тела на нивоу установе;
- познаје елементе за планирање сопственог стручног усавршавања;
- учествује у разним облицима стручног усавршавања;
- прати развој савремене литературе и образовне технологије;

Програмски садржаји

Исходи - на крају МОБИЛНОСТИ наставник ментор треба да:

Документација

- зна прописе из области образовања и васпитања;
- познаје права и дужности на радном месту;
- упознат је са документацијом на нивоу установе;
- разуме сврху педагошке документације;
- зна да води прописану и потребну документацију;
- чува поверљиве податке о детету/ученику и његовој породици;

Важност улоге ментора

- обезбеди да се ученици осећају сигурније;
- обезбеди испуњавање исхода који су планирани пројектом;
- омогући успостављање боље комуникације између ученика и ментора из партнерских организација;
- обезбеди да ученици буду у непосредном контакту са ментором;
- обезбеди да све своје недоумице и проблеме у практичном раду ученици могу да реше са ментором;
- буде доступан за комуникацију са ученицима на било коју тему током боравка на мобилности;
- буде упућен у здравствено стање ученика током мобилности;
- буде упућен у хроничне болести ученика како би знао да реагује у случају компликација;
- буде упознат са терапијом која је ученицима одређена како би био упознат са редовношћу њене примене;
- одржава радну и позитивну атмосферу између ученика;
- подстиче тимски дух;
- координира вођењем документације и прати то током пројекта (електронске или у папирном облику).

5. Примери из праксе, додатне информације и смернице

У овом поглављу приказани су примери добре праксе међу пројектима мобилности спроведеним у оквиру програма Еразмус+, као и један пример лоше праксе. Затим, дате су смернице у вези са признавањем исхода учења на мобилности, излистани су алати и приступи који могу да олакшају израду стратегије интернационализације, као и савети који се нису нашли у претходним поглављима.

5.1. Пројекти мобилности у оквиру програма Еразмус+ - примери добре праксе

5.1.1 Техничка школа „Дрво-арт“, Београд

Техничка школа „Дрво арт“ је веома активна у области међународне сарадње. Дobar је пример школе која је постепено и континуирано развијала своје капацитете за међународну сарадњу.

Школа је успешно аплицирала за учешће у Еразмус+ пројекту мобилности у области стручног образовања чим су они постали доступни школама у Србији. Захваљујући пројекту „Дођох, видех, научих“ (<http://www.drvoart.edu.rs/stranalevi.aspx?id=113&parentid=375>) који је реализовала са својим дугогодишњим партнером – школом *ISIS Bruno Carniello* из Бруњере (Италија), унапредила је наставу стручних предмета у области обраде дрвета, сарадничку наставу и приступ инклузивном образовању. Истовремено, то је била прилика да се упозна са природним окружењем својих партнера, њиховим условима рада и да посети бројне компаније с којима сарађују и види како се у Италији реализује дуално образовање.

После успешно спроведеног пројекта мобилности у стручном образовању, Школа је одлучила да се опроба и у области општег образовања са намером да смањи осипање ученика. Осмислила је пројекат „Заврши започето“ (<http://www.drvoart.edu.rs/stranalevi.aspx?id=111&parentid=375>) у оквиру којег су наставници општеобразовних и стручних предмета, стручни сарадници и директорка школе похађали неколико различитих обука које су имале за циљ сагледавање различитих узрока који доводе до напуштања школовања и сузбијање сваког од њих. Након опсежне дисеминације и спроведених активности, дошло је до значајног смањења осипања ученика из школе, а учесници пројекта су написали приручник „Заврши започето. Како помоћи ученицима да заврше школовање“ (<http://www.drvoart.edu.rs/upload/Zavrshi%20zapoceto.pdf>), како би њихова сазнања могле да користе и друге школе.

Захваљујући својој доследности у области међународне сарадње и одрживости достигнућа у области ЕУ пројеката, Школа је укључена у кампању Европске комисије „Образовање је важно“ 2020. године, када је направљен посебан ТВ прилог о школским успесима, а уврштена је и у каталог 23 успешне приче из Србије (<https://obrazovanje.euinfo.rs/dorcolski-stocic-u-milanu/>). Захваљујући овим промотивним активностима, као и онима које школа сама реализује, атрактивност школе је порасла, а она је постала видљива и у европском виртуелном простору и постала веома атрактивна као потенцијални партнер у Еразмус+ пројектима.

Током мобилности у оквиру пројекта „Заврши започето!“, школа је остварила контакт и успоставила добре односе са другим организацијама које су је позвале да учествује у пројекту стратешких партнерстава. Тако је, у периоду 2021-2022. дошло до реализације пројекта „Инклузивни речник“ који је имао за циљ сузбијање дискриминације ЛГБТ+ популације у школама и оснаживање школа за рад са припадницима те популације. Осим значајних резултата, попут Приручника за рад наставника, онлајн обуке, видео-клипова које су креирали сами ученици, веб-сајта на којем су доступни сви резултати пројекта на седам језика (https://inclusionvocabulary.infoproject.eu/sr/#about_se), била је то прилика за школу да стекне компетенције за управљање сложенијим пројектима од пројекта мобилности, да истовремено сарађује са много партнера, као и да значајно прошири мрежу контаката и партнера и да све њих доведе у нашу земљу и упозна их са нашом културом и знаменитостима.

Паралелно са реализацијом пројекта у области стратешких партнерстава, школа је почела да добија бројне понуде за сарадњу, као и молбе да прими на мобилност ученике и наставнике школа из Европске уније. Нажалост, из организационих разлога (да не би дошло до значајнијег ремећења наставе и уобичајених активности школе) није било могуће да се омогуће све мобилности. До сада, школа је омогућила праћење на раду наставницима из две школе из Шпаније, *IES Galileo Galilei* из Кордобе и *IES Mutxamel* из Аликантеа, као и ученицима школе *Lycée des Métiers d'Art* Сент Квентина у Француској, из области дизајна намештаја и обраде дрвета. Они се већ трећу годину упућују на тронедељну стручну праксу у Београд.

Примање на мобилност је била прилика и за продубљивање односа са организацијама које су упућивале своје представнике у Београд. Тако је са школом из Француске школа „Дрво арт“ реализовала нов пројекат мобилности у области стручног образовања „Учимо у Француској“ (<http://www.drvoart.edu.rs/strana.aspx?id=145>) школске 2022/23. године, који је омогућио упућивање на праћење на раду осморо наставника стручних предмета и исто толико ученика. Успостављена је и пракса реципрочног слања ученика на краткорочну мобилност.

Сарадња је настављена и са школом из Кордобе: за двоје ученика обезбеђена је тромесечна мобилност у компанијама у Београду, као и упућивање ученика са смера пејзажне архитектуре из Београда на краткорочну мобилност у Кордобу. Ради се и на припреми заједничког пројекта стратешких партнерстава у који се планира укључење и школе *IES Mutxamel* из Аликантеа са којом су већ обављене припремне посете у циљу будућих упућивања на мобилност.

Искуство које школа има у области интернационализације допринело је томе да задовољи критеријуме за добијање Еразмус акредитације у области стручног образовања, што јој омогућује да до краја периода акредитације 2027. сваке године реализује мобилности за своје ученике и запослене.

Овако бројне активности и богато искуство у области реализације Еразмус+ пројекта допринело је препознавању школе као примера добре праксе у области међународне сарадње и од стране националних институција попут Министарства просвете и Фондације Темпус, што има за последицу да су кључне особе за активност интернационализације добиле прилику да пренесу своје искуство, промовишу Еразмус + пројекте и пружају подршку мање искусним организацијама чланством у Националном тиму за подршку мобилности у стручном образовању и као Еразмус амбасадори.

5.1.2 Електротехничка школа „Мија Станимировић“, Ниш

Пројекат „*Be in a practical mode*“ је први Еразмус+ пројекат Електротехничке школе „Мија Станимировић“ из Ниша. Настао је из потребе образовног профила Електротехничар информатичких технологија да се унапреде организација и реализација практичне наставе, како модернизацијом и увођењем нових метода реализације ове наставе у школи, тако и унапређењем постојећег модела сарадње са социјалним партнерима за извођење практичне наставе ван школе.

По препоруци других школа, успостављена је сарадња са Школским центром у Крању (Словенија), где је спроведена мобилност пет наставника ЕТШ „Мија Станимировић“ као посматрање на радном месту. Партнерска школа је већ имала богато вишегодишње искуство са образовним профилима ИТ сектора на којима се реализује велики број часова практичне наставе. Изабрана је као школа са савремено опремљеним лабораторијама и радионицама за извођење праксе и добар пример школе са широком мрежом социјалних партнера јер остварује сарадњу са више од 300 компанија.

Представници школе на мобилности били су организатори практичне наставе који су имали задатак да прате начин организације практичне наставе (у школи и ван ње), начин успостављања сарадње са социјалним партнерима, као и да прате начин на који се реализује практична настава у школи.

Мобилност је обухватила обилазак Школског центра Крањ, састанак са управом и стручном службом школе, посету компанија у којима се реализује практична настава и састанак са њеним представницима и менторима, посету часовима практичне наставе у школи и разговор са наставницима.

По повратку са мобилности организоване су презентације резултата пројекта у школи, одржане радионице о примени нових метода практичне наставе, одржани огледни часови и, као примери добре праксе, израђени практични пројекти ученика који су постигли запажене резултате на такмичењима. Резултати пројекта представљени су и наставницима других стручних школа у Регионалном центру за професионални развој у Нишу и широј заједници преко различитих медија, друштвених мрежа и Интернет портала. Предлог побољшаног модела социјалног партнерства представљен је и Заједници електротехничких школа Србије.

Резултати пројекта огледали су се у побољшању квалитета и модернизацији практичне наставе, унапређене су компетенције наставника и усвојене иновације у раду, модернизована је опрема у радионицама и лабораторијама. То је допринело мотивацији ученика да усвоје практичне вештине и остваре боља постигнућа. Школа је повећала број компанија са којима је успоставила сарадњу како на пољу практичне наставе тако и на другим пољима.

Сви учесници мобилности, као и свих активности спроведених током трајања пројекта, позитивно оцењују своје учешће у пројекту и сва искуства стечена током његове реализације. Оцењују да је сама мобилност и успостављање сарадње са школом сличног типа у Словенији веома значајна за школу и представља добру основу за даље кораке који ће проширити сарадњу и на друге области. За њих је ово искуство мотивација за даљи професионални развој и напредовање, како у настави тако и на пољу организације рада, комуникације и сарадње са компанијама у којима се реализује практична настава. Посматрајући рад својих колега на мобилности при реализацији часова практичне наставе, сви су учили на примерима добре праксе, унапредили своје знање наставног предмета, имали могућност да усвоје нове методе рада, добили нове идеје, стекли нове вештине, упознали функционисање и структуру образовног система Словеније и стекли нове колеге с којима су разменили искуство.

Заједничко је задовољство након посете компанијама у којима ученици обављају практичну наставу, због изузетног пријема и свега што су тамо имали прилике да виде, да се упознају са начином реализације практичне наставе, методама сарадње са компанијама, контактима које су остварили. Све активности након мобилности су биле позитивно оцењене и допринеле су развоју и оснаживању наставничких компетенција, као и већег самопоуздања у планирању, организацији, тимском раду и свеукупном спровођењу пројекта.

Заједнички закључак свих учесника је да је овај пројекат допринео њиховом личном напредовању, као и развоју целе установе, бољој организацији практичне наставе, увођењу нових метода рада и приближавању европским оквирима образовања и интернационализације школе.

Реализацијом овог заједничког пројекта успостављена је трајна сарадња између две школе. За ЕТШ „Мија Станимировић” је ово било прво искуство у Еразмус+ пројекту и сарадња са школом из Словеније. За Школски центар Крањ, ово је била прва остварена сарадња у оквиру ИТ образовних профила са школом из Србије.

Током реализације пројекта јавила се идеја о формирању стратешког партнерства која је и остварена у наредна два пројекта школе која су реализована заједничким снагама. Овај пројекат мобилности је био први корак сарадње која ће се с временом развијати у више праваца, а сва искуства су помогла и била препорука за успостављање нових веза на европском нивоу.

Захваљујући овој сарадњи успостављена је комуникација и са другим школама сличног типа у Словенији. Једна од њих је Школски центар Нова Горица, са којим је реализован следећи школски пројекат мобилности.

Ово изузетно позитивно искуство охрабрило је школу да настави са Еразмус+ пројектима мобилности и свим наредним активностима јачања међународне сарадње у циљу подизања нивоа интернационализације.

5.1.3 Пољопривредна школа са домом ученика „Соња Маринковић“, Пожаревац

Пољопривредна школа са домом ученика „Соња Маринковић” је успешно реализовала више Еразмус+ пројеката. Посебно се издваја пројекат „Унапређење агротуризма употребом коња” с обзиром на чињеницу да су се активности пројекта успешно реализовале упркос бројним проблемима и рестрикцијама насталим услед пандемије корона вируса.

Идеја за пројекат је проистекла из чињенице да се најстарија ергела у Републици Србији налази у Пожаревцу, као и једно од најстаријих коњичких друштава. Поред тога, град је познат и по Љубичевским коњичким играма. Тема пројекта је дала могућност да се укључе ученици свих четворогодишњих профила - коњарство је повезано са агротуризмом и предузетништвом. Партнер на овом пројекту је био Центар биотехнике и туризма „Грм”, Ново Место из Словеније.

Како би се спровела успешна мобилност ученика, потребно је да се уради добра припрема. Најпре је извршен избор ученика: расписан је конкурс за учеснике који је јавно објављен са прецизним условима и начином бодовања. По завршеном избору учесника мобилности набављена је опрема која је потребна за извођење обуке у Словенији. Непосредно пре мобилности одржани су састанци на којима су ученици и родитељи упознати са детаљима организације обуке, смештаја, безбедности и пута.

Након свеобухватне и прецизне припреме, сама мобилност је реализована по свим раније дефинисаним параметрима и заказаним терминима обуке. Током мобилности ученици су имали јасно одређене планове обуке за сваки дан понаособ и евалуационе листове који су дневно попуњавали. Вођена је прецизна евиденција о постигнутим исходима за сваки дан обуке. Поред обуке, ученици су посетили ергелу Липице, Шкоцјанске јаме и Љубљану. Такође је организовано разгледање Новог Места, упознавање са његовим знаменитостима и културним наслеђем.

Током обуке ученици су научили основе јахања, као и да направе промотивне филмове о пројекту. Они су, као део планираних исхода, објављивани на друштвеним мрежама док је трајала мобилност.

Ширење резултата пројекта је врло битан сегмент и трајало је од самог почетка реализације пројекта. Објављивани су текстови у локалним електронским и штампаним медијима, објављиване су слике и текстови на друштвеним мрежама школе, направљено је више репортажа о пројекту. Акцент је стављен на вршњачку дисеминацију - ученици су направили презентације о пројекту мобилности.

Захваљујући пројекту, у школи је препознат значај држања коња, те је на школској економији део објекта адаптиран тако да испуњава све услове за држање коња, а школа је набавила два коња са потребном опремом за јахање. Тренутно школа има бесплатну школу јахања за ученике, дружење са коњима за све посетиоце, а кроз предмет Предузетништво ученицима се представља пример добре пословне идеје.

Заједнички закључак свих учесника мобилности је да је овај пројекат допринео не само њиховом личном напредовању већ и развоју целе установе. Порасла је атрактивност школе и она је постала веома занимљива као потенцијални партнер у Еразмус+ пројектима. Ово искуство је охрабрило школу да настави са Еразмус+ пројектима, као и да настави са активностима јачања међународне сарадње у циљу подизања нивоа интернационализације.

5.1.4 Пожаревачка гимназија, Пожаревац

Пожаревачка гимназија је учествовала у реализацији пројекта „FREEDOM TO LEARN 2“. Координатор пројекта је била Основна школа *St. Margaret College*, Забар (Малта). Поред ове две школе, учествовали су: Институт за глувонеми, Варшава (Пољска), Трећа основна школа Зографу, Атина (Грчка) и Музичка школа *Instituto Comprensivo Borgo Solesta – Cantalamesa, Ascoli Piceno* (Италија). Језик комуникације је био енглески.

Пројекат је трајао две године – првобитно је планирано да то буде 2020-2022, али због пандемије корона вируса почетак је померен за 2021. Пројекат је завршен 31. октобра 2023.

Основни циљ овог пројекта заснован је на идеји која може да се нађи у делима Карла Роџерса - да трајна знања настају само тамо где ученици виде смисао у учењу и проналазе унутрашњу мотивацију за учење (учење усмерено на ученика). Овај пројекат је друга фаза истоименог пројекта који је завршен 2020, а чији успех је подстакао учеснике да прошире мрежу школа учесница и да нађу фокалну тачку у смислу конкретног садржаја, а то су Циљеви одрживог развоја (SDG) из Агенде 2030 Уједињених нација. Циљ пројекта био је да се наставници оснаже довољно да препусте иницијативу ученицима у преузимању одговорности за сопствено учење избором извора и метода које ће користити у истраживању Циљева одрживог развоја. На тај начин био би обезбеђен прелаз са учења усмереног на наставника на учење усмерено на ученика. Да би се овај амбициозни циљ постигао, била је потребна подршка наставницима у виду прилика да развијају своје кључне компетенције, а посебно дигиталну и комуникацију на страном језику.

Начин на који се наставницима пружа ова врста подршке је обука кроз рад са менторима. Свака школа има тим ментора који се кроз рад са ученицима на пројектним задацима и сарадњом и разменом идеја, као и разменом идеја са наставницима из осталих школа, оснажују да препусте ученицима иницијативу и преиспитују своју наставничку улогу обogaђујући је новим аспектима – као ментори и фацитатори ученицима, критичка публика, сарадници и сл.

Мобилности су биле прилике за размену искустава у раду на пројекту који се углавном одвијао у школи у раду са ученицима на Циљевима одрживог развоја. Скраћеница *LTT (learning, teaching, training)* односи се на учење, обучавање и усавршавање наставника током мобилности. Нагласак је био на подизању дигиталних компетенција наставника-учесника упознавањем са новим дигиталним алатима, које је свака школа представила. На свакој мобилности организоване су прилике за упознавање са локалном културом, традицијом и начином живота. Није било проблема у комуникацији на енглеском, без обзира на ниво знања учесника. Путем реализованих активности тимови су се међусобно добро упознали и интегрисали.

На завршној мобилности на Малти учествовали су и ученички тимови који су изабрани на основу транспарентних критеријума. Њима је ово било посебно драгоцено искуство, јер су упознали пријатеље различитог порекла, узраста, начина живота. Посебно је дирљиво било пратити средњошколце и основце нижих разреда како се друже, играју фудбал и комуницирају, као и децу са Института за глувонеме како обучавају своје вршњаке знаковном језику који касније сви користе у комуникацији. Резултати ученичког истраживања циљева одрживог развоја представљени су на изложби која је на завршници пројекта представљена свим ученицима и родитељима школе на Малти.

5.2. Пројекат мобилности у оквиру програма Еразмус+ - пример лоше праксе

Нажалост, поред великог броја примера добре праксе, дешава се да се школе одлуче да уместо да самостално развију пројекат који одговара потребама школе и ученика, прихвате понуду неке од посредничких агенција које им нуде готову пријаву пројекта, па се пројекат понекад не реализује у складу са стандардима квалитета програма Еразмус+. У наставку је пример једног пројекта мобилности у области стручног образовања и обука који је реализован током 2022-2023. школске године.

У оквиру пројекта спроведена је активност краткорочне мобилности ученика - обављање стручне праксе десет ученика трећих и четвртих разреда прехранбеног смера у једној централноевропској држави, у трајању од две недеље.

Партнерска организација школе је била посредничка организација која је организовала стручну праксу ученицима у компанији која није била комплементарна са наставним планом и програмом и квалификацијама које обезбеђује образовни профил који ученици похађају, чиме ученици нису добили могућност за повезивање претходно усвојених теоријских знања са практичним радом.

Мобилност је негативно утицала на учеснике мобилности у погледу стицања нових знања и вештина и/или побољшању постојећих компетенција, и то због:

лоших услова рада у компанији;

нехигијенских стандарда у којима су ученици обављали стручну праксу;

неприкладне температуре, недовољне проветрености простора;

лошег опхођења запослених према ученицима који су обављали стручну праксу у компанији – третман „јефтине радне снаге“;

неприсуства ментора у довољној мери приликом обављања стручне праксе ученика.

Школа се одлучила да користи услуге посредничке организације упркос саветима Фондације Темпус да то не чини и да мобилност организује самостално. Посредничка организација је захтевала да се пребаце сва новчана средства како би организовала мобилност, није упознала школу са профилем установе где ће се реализовати стручна пракса и није реаговала на притужбе ученика. Иако је школа одговорна за спровођење пројекта била је немоћна да реагује.

Организовање мобилности подразумева добар одабир партнерске организације/установе, организација припремне посете компанијама где ће ученици обављати стручну праксу, дефинисање улога и задатака ментора практичне наставе, склапање уговора о учењу пре почетка мобилности. Ово су неке активности које је неопходно да школа самостално реализују како би се стекла нова знања и вештине и/или побољшале постојеће компетенције, као и испунила очекивања ученика, стекла нова искуства и обогатили животи.

5.3. Смернице за признавање исхода учења остварених током мобилности

У овом потпоглављу, су различите препоруке како може да се оствари признавање исхода учења особља и ученика који су учествовали у мобилности.

Најједноставнији вид признавања исхода учења је у виду оцена или интерних сертификата. Међутим, поред њих, може да се прибегне употреби *Europass* документа о мобилности (*Europass Mobility*) који се примењује на нивоу Европске уније.

Он описује знања и вештине које је појединац (било запослени или ученик) стекао током организованог боравака у иностранству са циљем рада или учења. Овај документ у Републици Србији издаје *Europass* центар у Србији, а више информација о његовом раду и поступку издавања документа можете да сазнате на веб-страници www.europass.rs.

Национални тим за подршку пројектима мобилности у стручном образовању је припремио предлоге за признавања исхода учења средњег стручног и гимназијског образовања остварених током мобилности.

5.3.1 Предлог за признавање исхода учења средњег стручног образовања остварених током мобилности

КОНТЕКСТ	ИЗАЗОВ	ПРЕДЛОГ РЕШЕЊА
<p>Ученици у оквиру мобилности одлазе на стручну праксу</p>	<p>Садржај и степен поклапања пракси</p> <p>„Превођење” оцена</p>	<p>Како би пракса реализована током мобилности могла да буде призната у матичној школи ученика, пожељно је да се најмање 70% исхода учења праксе, предвиђене наставним планом и програмом матичне установе за дату школску годину, подудара са исходима учења оствареним током праксе спроведене током мобилности.</p> <p>Опција 1: Уколико се ученику не признаје целокупна пракса, већ само један њен део, школи се оставља могућност да се остатак праксе реализује у наредној школској години.</p> <p>Опција 2: Уколико је подударност у исходима учења мања од 70%, школи се оставља могућност да се пракса призна или реализује и у наредној школској години.</p> <p>Опција 3: Уколико обим праксе похађан у партнерској установи премашује обим праксе предвиђен планом и програмом матичне установе за школску годину у којој је била мобилност, ученику може да се призна и део праксе за наредну школску годину.</p> <p>Оцењивање</p> <p>Наставници који предају стручну праксу, по повратку ученика са мобилности, оцењују ученика на основу дневника рада / извештаја о раду које је потписао ментор партнерске установе и на основу информација из <i>Europass</i> докумената, уколико постоје.</p> <p>У зависности од начина на који је ментор партнерске установе оценио рад ученика (описно оцењивање и/или оцењивање применом бодовне скале), наставници стручне праксе прилагођавају поменуте „оцене” бодовној скали свог образовног система.</p> <p>У случају да је ученик пре мобилности реализовао део праксе у матичној установи, а који према плану реализује и током мобилности, оцена добијена у матичној установи има превагу над оном добијеном у партнерској установи.</p> <p>Уколико ученик током мобилности развије додатне стручне вештине, које нису предвиђене наставним планом и програмом матичне установе, оне му се описно наводе у одговарајућем <i>Europass</i> документу и Додатку дипломи.</p>

КОНТЕКСТ

Ученици током мобилности прате стручне и/или општеобразовне предмете (осим српског језика и књижевности, тј. матерњег језика и историје)

ИЗАЗОВ

Обим поклапања исхода учења „Превођење” оцена
Полагање и/или похађање општеобразовних (и потенцијално стручних) предмета у матичној установи и надокнађивање пропуштених Незадовољство ученика прелазном (или већом) оценом добијеном из стручног предмета током мобилности, чије је извођење планирано наставним програмом матичне установе у истом полугодишту у којем се реализује мобилност

ПРЕДЛОГ РЕШЕЊА

Предметни наставници пре одласка ученика на мобилност раде процену подударања исхода учења предмета које ће ученици похађати током мобилности.

Да би оцена из стручног предмета похађаног током мобилности могла да буде призната, неопходно је да је најмање 70% исхода учења предмета матичне школе подударно са исходима учења који ће бити остварени током мобилности.

У зависности од начина на који је ментор партнерске установе оценио рад ученика (описно оцењивање и/или оцењивање применом бодовне скале), наставници стручне праксе прилагођавају поменуте „оцене” бодовној скали свог образовног система.

Уколико је подударност у садржају и/или исходима мања од 70%, ученик је у обавези да надокнади пропуштено градиво путем часова допунске и електронске наставе.

Наставници који предају предмете које је ученик похађао током мобилности, у координацији са Комисијом која се бави утврђивањем диференцијалних испита, по повратку ученика са мобилности, прилагођавају добијене оцене бодовној скали свог образовног система по принципу „+1”.

Овакав начин бодовања није применљив у случају када:

- ученик не добије прелазну оцену из неке од области стручног предмета, па је похађа изнова и/или полаже у својој матичној установи;
- ученик добије максималну оцену из неке области стручног предмета, те му се признаје добијена оцена током мобилности за дати стручни предмет.

У случају да се не очекује да се 70% исхода учења предвиђених планом и програмом матичне школе оствари током мобилности, наставници стручних и општеобразовних предмета из матичне установе благовремено постављају наставни материјал¹ на интерну платформу (на пример, *Google* учионицу), која је ученику доступна и током мобилности. На тај начин, ученик је у току са наставним јединицама које се обрађују у матичној установи током његовог одсуства и одлучује да ли ће редовно пратити стручне и/или општеобразовне предмете док је на мобилности или ће то чинити тек по повратку у матичну установу. У случају да мобилност траје више од месец дана, наставници стручних и/или општеобразовних предмета могу формативно да оцењују ученика на мобилности путем краћих онлајн тестова који обухватају само неке од наставних јединица обрађиваних у одсуству ученика како би, по повратку, имао мање градива за надокнађивање.

¹ Наставни материјал, у овом случају, не мора да буде посебно израђен за ученике који су на мобилности, већ то могу да буду додатни материјали које професори користе на регуларним часовима, са ученицима који нису на мобилности (на пример, додатни текстови, тестови за проверу знања, квизови и др.).

КОНТЕКСТ

ИЗАЗОВ

ПРЕДЛОГ РЕШЕЊА

Ученик сам одлучује да ли ће током трајања мобилности редовно радити тестове из свих/неких стручних и/или општеобразовних предмета или ће градиво надокнађивати самостално и/или кроз допунску наставу по повратку.

У случају да је ученик незадовољан оценом добијеном из одређене области предмета током мобилности – а чије је похађање предвиђено и наставним планом и програмом матичне установе у истом полугодишту када се реализује мобилност – ученик НЕМА право да поново полаже исту област стручног предмета у матичној установи, осим када се ради о непрелазној оцени. У том случају, ученик исту област може поново да полаже у матичној установи.

Уколико ученик током мобилности одслуша и положи одређену област из предмета, није обавезан да поново полаже тест из исте области тог предмета у матичној установи², а оцена му се признаје на горенаведени начин.

У случају да је ученик незадовољан оценом добијеном на мобилности из датог предмета – а чије је похађање предвиђено и наставним планом и програмом матичне установе у наредном полугодишту – ученик ИМА право да у наредном полугодишту у својој матичној установи поново полаже тест из исте области стручног предмета.

Како би се избегла ситуација да ученик намерно не полаже одређене предмете, знајући да ће на тај начин имати прилику да их поново слуша и/или полаже у матичној установи, ученик се мотивише „превођењем“ оцена на горенаведени начин. Мотивисањем ученика на тај начин, смањује се / укида се потреба за држањем допунске наставе по повратку ученика са мобилности и смањује се обим рада наставника стручних/општеобразовних предмета у матичној установи.

КОНТЕКСТ

Ученици на мобилности похађају наставу која одговара моделу дуалног образовања

ИЗАЗОВ

Обим поклапања исхода учења „Превођење” оцена
Полагање и/или похађање часова српског језика и књижевности у матичној установи и надокнађивање часова општеобразовних и/или стручних предмета које ученик није имао прилике да похађа током мобилности
Незадовољство ученика прелазном (или већом) оценом добијеном из општеобразовног /стручног предмета током мобилности чије је извођење планирано наставним програмом матичне установе у истом полугодишту у којем се реализује мобилност
Незадовољство ученика прелазном (или већом) оценом добијеном за учење кроз рад током трајања мобилности чије је извођење планирано наставним програмом матичне установе у истом полугодишту у којем се реализује мобилност

ПРЕДЛОГ РЕШЕЊА

Предметни наставници пре одласка ученика на мобилност раде процену подударања исхода учења стручних предмета које ће ученици похађати током мобилности. Предметни наставници се затим консултују са послодавцем који учествује у дуалном образовању о могућности организовања мобилности.

Да би оцена из стручног или општеобразовног предмета похађаног током мобилности могла да буде призната, неопходно је да је најмање 70% исхода учења стручних или општеобразовних предмета матичне школе подударно са исходима учења који ће бити остварени током мобилности.

Уколико је подударност у исходима мања од 70%, ученик је у обавези да надокнади пропуштено градиво путем часова допунске наставе и електронске наставе.

У зависности од начина на који је ментор партнерске установе оценио рад ученика (описно оцењивање и/или оцењивање применом бодовне скале), наставници стручне праксе прилагођавају поменуте „оцене” бодовној скали свог образовног система.

Како би учење кроз рад могло да буде признато у матичној школи ученика, неопходно је да се исходи учења остварени кроз рад предвиђеним наставним планом и програмом матичне установе подударају са учењем кроз рад партнерске установе које се одвија током мобилности. Степен подударности самостално процењују инструктори и координатори учења кроз рад³.

Уколико је подударност у исходима учења мања од 70%, ученик нема право на похађање наставе дуалног типа током мобилности, а мобилност се у том случају тумачи према контексту II. Ученици током мобилности прате стручне и/или општеобразовне предмете (осим српског језика и књижевности, тј. матерњег језика и историје).

Наставници који предају стручне или општеобразовне предмете које су ученици похађали током мобилности, у координацији са Комисијом која се бави утврђивањем диференцијалних испита по повратку ученика са мобилности, прилагођавају добијене оцене бодовној скали свог образовног система по принципу „+1”.

3 „Координатор учења кроз рад” је лице запослено у средњој стручној школи, односно наставник практичне наставе, који у сарадњи са инструктором планира, прати, реализује и вреднује остваривање учења кроз рад код послодавца (Закон о дуалном образовању, члан 2, став 5).

КОНТЕКСТ

ИЗАЗОВ

ПРЕДЛОГ РЕШЕЊА

Похађање општеобразовног/стручног предмета током мобилности који ученик, према наставном плану и програму, похађа у матичној установи у наредном полугодшту / наредне школске године
Незадовољство ученика прелазном (или већом) оценом добијеном за учење кроз рад током трајања мобилности чија је реализација, према наставном плану и програму матичне установе, планирана за наредно полугодиште / наредну школску годину
Демотивисаност ученика за полагање тест(ов)а из стручних предмета током трајања мобилности

Овакав начин бодовања није применљив у случају када:

ученик не добије прелазну оцену из неке области стручног/општеобразовног предмета (осим из страног језика, математике и информатике); тада је ученик похађа изнова и/или полаже у матичној установи.

ученик добије максималну оцену из неке области стручног/општеобразовног предмета; тада се ученику признаје добијена оцена током мобилности за дати стручни/општеобразовни предмет.

По повратку ученика са мобилности, инструктор заједно са координатором учења кроз рад, оцењује ученика на основу дневника рада / извештаја о раду које је потписао ментор партнерске установе и одговарајућег *Europass* документа.

У зависности од начина на који је ментор партнерске установе оценио рад ученика (описно оцењивање и/или оцењивање применом бодовне скале), инструктор заједно са координатором учења кроз рад прилагођава поменуте „оцене“ бодовној скали свог образовног система.

Наставници српског језика и књижевности (као и потенцијалних других општеобразовних и/или стручних предмета) из матичне установе благовремено постављају наставни материјал⁴ на интерну платформу (на пример, *Google* учионицу), која је ученику доступна и током мобилности. На тај начин, ученик остаје у току са наставним јединицама које се обрађују у матичној установи током њиховог одсуства и одлучује да ли ће да редовно учи српски језик и књижевност, као и друге општеобразовне/стручне предмете које нема прилику да похађа током мобилности, или ће то да чини тек по повратку у матичну установу.

По повратку ученика са мобилности, инструктор заједно са координатором учења кроз рад, оцењује ученика на основу дневника рада / извештаја о раду које је потписао ментор партнерске установе и одговарајућег *Europass* документа.

У зависности од начина на који је ментор партнерске установе оценио рад ученика (описно оцењивање и/или оцењивање применом бодовне скале), инструктор заједно са координатором учења кроз рад прилагођава поменуте „оцене“ бодовној скали свог образовног система.

КОНТЕКСТ**ИЗАЗОВ****ПРЕДЛОГ РЕШЕЊА**

Наставници српског језика и књижевности (као и потенцијалних других општеобразовних и/или стручних предмета) из матичне установе благовремено постављају наставни материјал⁴ на интерну платформу (на пример, *Google* учионицу), која је ученику доступна и током мобилности. На тај начин, ученик остаје у току са наставним јединицама које се обрађују у матичној установи током њиховог одсуства и одлучује да ли ће да редовно учи српски језик и књижевност, као и друге општеобразовне/стручне предмете које нема прилику да похађа током мобилности, или ће то да чини тек по повратку у матичну установу.

Наставници српског језика и књижевности и историје, као и других општеобразовних и/или стручних предмета, могу формативно да оцењују ученика на мобилности путем краћих онлајн тестова који обухватају само неке од наставних јединица обрађиваних у одсуству ученика, како би ученик, по свом повратку, имао мање градива за надокнађивање.

Ученик сам одлучује да ли ће током трајања мобилности да редовно ради тестове из српског језика и књижевности (као и осталих општеобразовних и/или стручних предмета које није имао прилике да похађа током мобилности) или ће градиво да надокнади самостално и/или на допунској настави по повратку.

У случају да је ученик незадовољан оценом добијеном из одређеног општеобразовног/стручног предмета током мобилности – а чије је похађање предвиђено и наставним планом и програмом матичне установе у истом полугодишту када се реализује мобилност – ученик НЕМА право да поново полаже исту област из датог општеобразовног/стручног предмета у матичној установи, осим када се ради о непрелазној оцени. У том случају, ученик може поново да полаже исту област у матичној установи.

У случају да је ученик незадовољан оценом добијеном за учење кроз рад током трајања мобилности – чије је извођење планирано наставним програмом матичне установе у истом полугодишту у којем се реализује мобилност – ученик НЕМА право да поново учи кроз рад код матичног послодавца, осим када се ради о непрелазној оцени.

У том случају, а у договору са инструктором и координатором за учење кроз рад, ученик може поново да похађа праксу у редовном/ванредном термину код матичног послодавца; међутим, послодавац није у обавези да ученику обезбеди надокнађивање праксе коју је ученик пропустио због мобилности.

⁴ Наставни материјал, у овом случају, не мора да буде израђен за ученике који су на мобилности, већ то могу да буду додатни материјали које професори користе на редовним часовима, са ученицима који нису на мобилности (на пример, додатни текстови, тестови за проверу знања, квизови и др.).

КОНТЕКСТ	ИЗАЗОВ	ПРЕДЛОГ РЕШЕЊА
		<p>Уколико ученик током мобилности развије додатне стручне вештине, које нису предвиђене наставним планом и програмом матичне установе, оне му се описно наводе у одговарајућем <i>Europass</i> документу и Додатку дипломи.</p> <p>Уколико ученик током мобилности одслуша и положи одређену област из стручног/општеобразовног предмета, не мора поново да полаже тест из исте области стручног/општеобразовног предмета у матичној установи⁵, а оцена му се признаје на горенаведени начин.</p> <p>У случају да је ученик незадовољан оценом добијеном на мобилности из датог стручног/општеобразовног предмета – а чије је похађање предвиђено наставним планом и програмом матичне установе у наредном полугодишту – ученик ИМА право да у наредном полугодишту у матичној установи поново полаже тест из исте области стручног/општеобразовног предмета у матичној установи.</p> <p>У случају да је ученик незадовољан оценом добијеном за учење кроз рад током трајања мобилности – а чија је реализација, према наставном плану и програму матичне установе, планирана за наредно полугодиште / наредно школску годину – ученик ИМА право да поново учи кроз рад код матичног послодавца.</p> <p>У том случају, а у договору са инструктором и координатором за учење кроз рад, ученик праксу поново похађа у редовном термину код матичног послодавца.</p> <p>Како би се избегла ситуација да ученик намерно не полаже одређене предмете, знајући да ће на тај начин имати прилику да их поново слуша и/или полаже у матичној установи, ученик се мотивише „превођењем“ оцена на горенаведени начин. Мотивисањем ученика на тај начин, смањује се / укида се потреба за држањем допунске наставе по повратку ученика са мобилности, као и обим рада наставника стручних/општеобразовних предмета у матичној установи.</p>

Корисна искуства

Образовни систем у Шпанији налаже да могу да се признају она звања или оне студије које су, између осталог: валидне у образовном систему земље која их додељује, положене у земљи која је издала потврду/диплому, као и да у матичној земљи лице није стекло слично или исто звање чије се признавање тражи.

Када је реч о образовном систему у Италији, Наставничко веће је задужено за признавање и оцењивање компетенција стечених током мобилности. По потреби, осим увида у одговарајућу документацију коју је издала установа где је ученик реализовао мобилност, Наставничко веће може да тестира ученика како би утврдило у којој мери је усвојио наведено градиво/вештине.

⁵ Овај предлог се једним делом темељи на начину на који шведски образовни систем регулише признавање исхода учења стечених у установи која није матична установа ученика (The student can ask for an examination. It can only be done in one of the subjects included in the Swedish curriculum and based on the course syllabus. If the student passes the examination, the student doesn't need to attend the teaching of the subject). Додатно, шведски образовни систем допушта признавање исхода учења и без претходног тестирања ученика, уз прилагање адекватне документације која потврђује да је ученик савладао одређено градиво (In some cases, the School Head can give a student who goes to upper secondary school the grade "approved" on a course without the examination and without the following the teaching in the class. This applies if grades, certificates, or similar show that the student has studied abroad or otherwise acquired such knowledge which is required for the grade approved).

5.3.2 Предлог за признавање исхода учења општег средњег - гимназијског образовања оствареног током мобилности

КОНТЕКСТ	ИЗАЗОВ	ПРЕДЛОГ РЕШЕЊА
<p>Ученици током мобилности изучавају општеобразовне предмете (осим српског језика и књижевности, тј. матерњег језика и књижевности)</p>	<p>Обим поклапања исхода учења и оцењивање постигнућа</p>	<p>Предметни наставници пре одласка ученика на мобилност раде процену подударности исхода учења предмета које ће ученици похађати током мобилности са исходима националног програма за тај предмет. Оцене које ученик добије за сваки исход који добро корелира са националним исходом (когнитивни ниво, препоручени садржаји, веза са кључном компетенцијом за целоживотно учење), признају се по повратку. Уколико ученик није задовољан оценом са мобилности, по повратку може да је поправи, а у складу са оперативним планом предметног наставника. Ови ученици треба да се упознају са начином и техникама оцењивања и примењују се исти критеријуми као и са осталима. Оцена са мобилности улази у просек за закључну сумативну оцену.</p> <p>У настави оријентисаној на остваривање исхода учења вреднују се и процес учења и резултати учења. Поред уобичајених начина праћења и оцењивања ученика путем усменог и писменог испитивања које даје најбољи увид у резултате учења, треба да се користе и други начини да се објективно процени не само резултат већ и процес учења. Посматрањем ученика током мобилности прати се следећи показатељ: начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како аргументује и доноси закључке. Поред тога, наставник који је на мобилности, прати и вреднује како ученици сарађују у процесу учења са својим вршњацима, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење. Потребно је да се размене информације о овим критеријумима формативног оцењивања са ментором партнерске школе.</p> <p>Уколико је подударност у исходима мања од 70%, ученик је у обавези да надокнади пропуштено градиво на часовима допунске или наставе на даљину.</p> <p>Наставници предмета који немају потребно минимално преклапање или предмета који нису заступљени у настави партнерске школе, благовремено постављају наставни материјал⁶ на школску платформу за учење, која је ученику доступна и током мобилности.</p>

⁶ Наставни материјал, у овом случају, не мора да буде посебно израђен за ученике који су на мобилности, већ то могу да буду додатни материјали које наставници користе на свим другим часовима, са ученицима који нису на мобилности (на пример, додатни текстови, тестови за проверу знања, квизови и др.).

КОНТЕКСТ	ИЗАЗОВ	ПРЕДЛОГ РЕШЕЊА
	<p>Праћење наставе која се остварује у матичној школи и надокнађивање пропуштеног градива</p> <p>Превођење оцена из једног ситета у други</p>	<p>На тај начин, ученик остаје у току са наставним јединицама које се обрађују у матичној школи током његовог одсуства и одлучује да ли ће редовно да прати општеобразовне предмете док је на мобилности или ће то да чини тек по повратку у матичну школу. У случају да мобилност траје више од месец дана, наставници могу формативно да оцењују ученика на мобилности путем краћих онлајн тестова који обухватају само неке од наставних јединица обрађиваних у одсуству ученика како би, по повратку, имао мање градива за надокнађивање.</p> <p>Ученик сам одлучује да ли ће током трајања мобилности редовно да ради тестове из свих/неких предмета или ће градиво да надокнађује самостално и/или на допунској настави по повратку.</p> <p>Уколико ученик током мобилности одслуша и положи одређену област из предмета, није обавезан да поново полаже тест из исте области тог предмета у матичној школи, а оцена му се признаје усаглашавањем бодовних скала.</p> <p>По повратку са мобилности, у настави историје и географије посебна пажња треба да се обрати на исходе који се односе на повезаност појава и процеса из националног контекста са појавама и процесима у регионалним, европским и глобалним оквирима; да се прецизно одреди време реализације исхода наставних предмета који се односе на развој свести и осећања припадности држави Србији и познавање националне историје, а потом да се планирано и оствари.</p> <p>У зависности од начина на који је ментор партнерске школе оценио рад и постигнуте резултате ученика (описно оцењивање и/или оцењивање применом бодовне скале), наставници преводе оцене из мобилности у петостепену скалу оцењивања која се користи у образовном систему. Превођење оцена се ради у координацији са стручним већем. При превођењу сумативних оцена из једне бодовне скале у другу, поштује се принцип „+1“ а у циљу заштите најбољег интереса ученика и подршке континуитету образовања.</p>

Напомена: Препоручује се да трајање мобилности ученика износи до месец дана.

Ученици који наставу похађају по ИОП-у: Наставници у сарадњи са партнерском школом припремају план мобилности за ове ученике. Прилагођени исходи и профил ученика су саставни део документације на основу које се израђује индивидуални образовни план током мобилности.

5.4. Корисни алати и приступи

СВОТ (*SWOT*) анализа је једна од најкориснијих метода за утврђивање потреба установе, циљева које треба да се остваре и активности које томе треба да допринесу. СВОТ је акроним настао од енглеских речи *strengths* (предности), *weaknesses* (недостаци), *opportunities* (могућности) и *threats* (претње). Листањем предности које установа има у свом раду у односу на друге у својој околини, затим слабости, могућности за искоришћење предности и напредак, као и претњи, олакшава се доношење одлука о томе у ком правцу установа треба да се развија.

Још један приступ који може да помогне приликом спровођења стратегије интернационализације јесте тзв. Демингов циклус, који се састоји од четири етапе. Прва подразумева планирање (циљева и пропратних активности), након чега следи фаза спровођења. По реализацији активности врши се њихова евалуација, што води последњој фази - деловању. У тој фази спроводе се корективне мере (уколико се укаже потреба). Након тога, циклус се понавља, надовезивањем на пређашње искуство.

Приликом мапирања претходних искустава у домену интернационализације може се ослонити на тзв. *Storytelling Tool*. У питању је приступ који подразумева креирање линије времена спроведених међународних активности. На тој линији треба да се нађу релевантни догађаји, постигнућа и укључени актери, а могу да се користе различите боје како би се разврстале по значају.

Ради лакшег праћења потреба установе, визију и специфичне циљеве стратегије, као и планиране активности, може да се користи схема дрвета, где би потребе представљале корење, визија стабло, специфични циљеви веће гране, а активности мање.

5.5. Додатни савети

Уколико се установа први пут упушта у међународну сарадњу, препорука је да стратегија интернационализације захвати краћи период (две–три године). Овај краћи период може да буде конципиран као фаза учења. Након што се стекну основна искуства у међународној сарадњи, установа би требало да буде припремљенија да прави дугорочније и сложеније планове развоја.

Иако циљеви треба да буду конкретни, треба да се води рачуна о томе да не буду превише специфични, како се неби дошло у ситуацију да има много циљева који се незнатно разликују. Препорука је да се постави пет–шест циљева, како би се сачувао општи циљ (визија).

Треба водити рачуна како се установа представља, нарочито на својој веб-страници, будући да ће потенцијални партнери тако најлакше да провере информације о установи. Битни су изглед сајта, редовно ажурирање информација и њихова доступност на страним језицима.

6. Закључак

Резиме најважнијих корака при креирању и спровођењу стратегије интернационализације:

1. Одредити кључна лица која ће бити ангажована при писању и примени стратегије;
2. Анализирати капацитете установе и контекст њеног рада;
3. Направити преглед већ спроведених међународних активности;
4. Дефинисати општи циљ (визију) стратегије интернационализације, као и
5. Направити акциони план за сваку годину важења стратегије;
6. Пронаћи одговарајуће партнере.

На крају, препорука је да се користе и други приручници за писање стратегије интернационализације како би се у обзир узеле и препоруке које нису садржане у овом документу. У одељку Извори могу да се пронађу они које су коришћени приликом састављања овог приручника.

7. Извори

Интернационализација средњег стручног образовања, Фондација Темпус, 2021.

Go International: A practical guide on internationalisation in Vocational Education and Training, Европска комисија, 2017.

Guidebook of Internationalization Strategy in Vocational Education and Training, пројекат: *Together for Future VETskills*, 2022.

**ПРИРУЧНИК ЗА ИЗРАДУ И
СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ
ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈЕ
У СРЕДЊЕМ ОБРАЗОВАЊУ**

www.tempus.ac.rs

www.erasmusplus.rs

ФТ

Фондација
Темпус

E+

Еразмус+
програм

